

INHOUD

Sprankelend Salsa!	1
Colofon en praktische informatie	2
Onze nieuwe website	3
Een teruggevonden brief van Justus Lipsius	4
Leuvense beiaarden in het stadsarchief	6
Uitgelicht: Foto in de kijker	8
In beeld: Historische boekenmarkt	8

Sprankelend Salsa!

Beste Salsa!-leden,

Met enige trots kunnen we terugblikken op de activiteiten van de laatste maanden. Begin september zijn de klokken van de vredesbeiaard aangekomen in de Abdij van Park en onder grote belangstelling op hun plaats gehangen. Onder hen ook 'onze' klok, die werd gerealiseerd met de financiële inbreng van Salsa! en de vriendenkring van het stadsarchief van Neuss. Ze weegt maar liefst 33,5 kg en draagt de opschriften "ARCHIVA TESTES TEMPORUM" (archieven zijn de getuigen van de tijd) en "FORUM ARCHIV & GESCHICHTE NEUSS – SALSA VZW LEUVEN". Hiermee hebben we wederom een stukje geschiedenis geschreven en kunnen we sedert de feestelijke inhuldiging op 11 november 'tot in de eeuwigheid' van haar melodieuze vredesboodschap genieten.

Ook de archiefdag was dit jaar weer een hoogdag voor het stadsarchief en onze vriendenkring. Op zaterdag 3 november konden alle geïnteresseerden in het stadarchief terecht voor een deskundige rondleiding in het depot door hoofdarchivaris Marika Ceunen en de mooi uitgewerkte tentoonstelling *Aan de bevolking! Oorlogsaffiches in Leuven (1914-1918)*. Op de historische boekenmarkt die Salsa! organiseerde in de gang van Tweebronnen, konden de *die-hard* verzamelaars naar jaarlijkse gewoonte weer hun hart ophalen om hun collectie aan te vullen. Voor de eerste maal waren ook enkele heemkundige kringen uit de rand van Leuven aanwezig. Gelet op de talrijke positieve reacties, zal dit initiatief zeker nog navolging krijgen!

Eveneens werden de archiefchampagnes op basis van het verhaal van de zeven Leuvense geslachten voorgesteld. Dit jaar was de eer weggelegd voor de geslachten Uten-Liemingen en Gielis. Opnieuw een champagne van uitstekende kwaliteit en smaak – voor de kenners een *blanc de noirs* van het huis Nérét-Vély –, ideaal voor de feestdagen. Het stadsarchief bood bijkomende verdieping voor dit Salsa!-initiatief door een kleine, doch rijk geïllustreerde tentoonstelling op te zetten rond de zeven Leuvense geslachten. Bierliefhebbers konden eveneens terecht in het stadsarchief voor een degustatie van het gevierde klerkenbier.

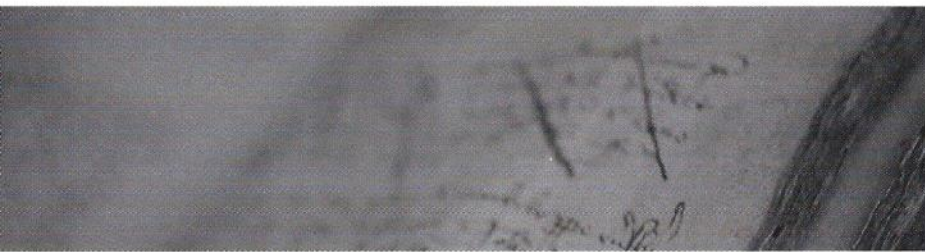
Ondertussen heeft ook al de laatste archiefbrunch van het jaar plaatsgevonden. Op zaterdag 1 december sprak Valerie Vrancken over de 'Blijde Inkomsten', de inhuldigingsoorkonden van de Brabantse hertogen. Deze teksten, uitgevaardigd van 1356 tot 1792, kwamen tot stand tijdens onderhandelingen tussen de aantredende hertogen en de politieke elites van het hertogdom. Ze beoogden de macht van de Brabantse hertogen te limiteren, formuleerden krijtlijnen voor goed bestuur en worden vaak vergeleken met de Engelse *Magna Carta*. Valerie Vrancken stond tijdens de archiefbrunch in het

Blijf via onze website www.salsa-archief.be op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en volg het laatste nieuws over het stadsarchief via de facebookpagina www.facebook.com/stadsarchiefleuven

SALSA! vzw

Samen Actief voor het Leuven StadsArchief
SALSA! Nieuwsbrief is een driemaandelijks nieuwsbrief, uitgegeven door SALSA! vzw, de Vriendenkring van het Leuven Stadsarchief. Het abonnement is inbegrepen in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

bijzonder stil bij de belangrijke rol die de stad Leuven heeft gespeeld tijdens de onderhandelingen over, en de politieke inzet van deze inhuldigingsoorkonden.

Verder nodig ik jullie graag uit om een kijkje te nemen op onze nieuwe website *salsa-archief.be*, die door ons bestuurslid Fernand Bertrand op de volgende pagina helder wordt toegelicht. Tot slot nog een laatste ideetje voor onder de kerstboom: op algemene vraag hebben we cahier 2, *Leuven onder water. De overstroming van 14 mei 1906* (eerste druk 2006) laten herdrukken. Exemplaren zijn steeds voorradig in het stadsarchief. Graag delen we langs deze weg ook mee dat de staf van het stadsarchief sedert enkele weken is uitgebreid met een nieuw diensthoofd, mevr. Rebecca Gysen. We wensen haar een vlotte start en veel enthousiasme toe in haar nieuwe functie.

Bij deze wens ik alle leden alvast een voorspoedig en gezond 2019, een jaar vol verrassingen en nieuwigheden!

Michel De Witte,
Voorzitter Salsa!

COLOFON

Redactie | Gilbert Huybens, Gustaaf Janssens,
Valerie Vrancken (eindredactie)
Redactieadres | Stadsarchief Leuven
Verantwoordelijke uitgever | Michel De Witte,
Papenstraat 21, 3350 Neerlinter
Beeldmateriaal | Stadsarchief Leuven, Andreas Dill,
Michel De Witte, Rijksmuseum, Jacques Sergeys,
Gilbert Huybens
Druk | Drukkerij De Bie, Duffel
Vormgeving | Atelier A, Annelies Belemans,
www.atelierannelies.be

PRAKTISCHE INFORMATIE SALSA! VZW

website | www.salsa-archief.be
e-mail | salsaarchief@gmail.com
adres | Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Bestuursleden | Michel De Witte (voorzitter en
penningmeester), Hendrik Ollivier (secretaris),
Jules Audiens, Fernand Bertrand, Jaak Brepoels,
Marc Carnier, Koen Dobbelaere, Carine
Vanderwegen, Valerie Vrancken
Erevoorzitter | Gustaaf Janssens

Lid worden ? U kan lid worden van SALSA! vzw door overschrijving van €20 (voor gewone leden) of €40 (voor steunende leden) op volgend rekeningnr.: IBAN BE93 068-2420772-67. Dit lidgeld omvat de driemaandelijke nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen van de eigen publicaties met korting en gratis toegang tot de activiteiten van de vriendenkring.

Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Tel. 016/30 08 69 - Fax 016 23 40 06
archief@leuven.be
De leeszaal is open op dinsdag, woensdag en vrijdag van 9u tot 13u en op donderdag van 9u tot 19u.

ISSN: 2593-6212

Onze nieuwe website

Omdat het nieuwe bestuurscomité van Salsa! iedereen beter en sneller wil informeren, hebben we een nieuwe website gelanceerd. Hoewel ze erg gebruiksvriendelijk is, willen we jullie langs deze weg toch al even wegwijs maken via een korte handleiding.

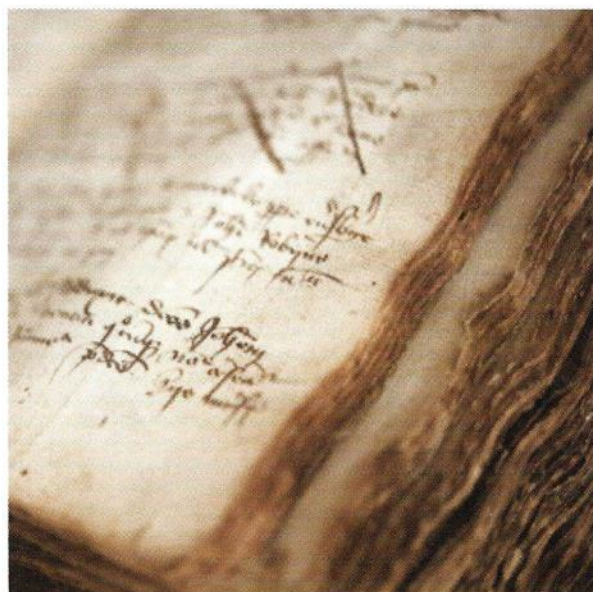
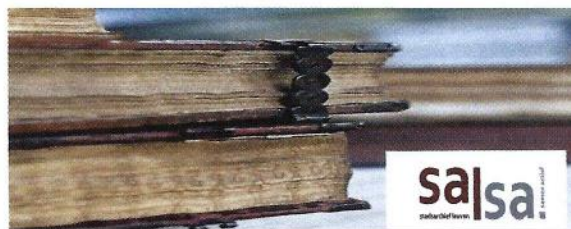
Eenmaal op de website www.salsa-archief.be ziet men een menu met een overzicht van de verschillende rubrieken, met name:

- **Welkom:** een korte introductiepagina
- **Over Salsa:** hier kan je een overzicht vinden van de doelstelling van onze vriendenkring en de modaliteiten van het lidmaatschap.
- **Het bestuur:** in deze rubriek vind je een overzicht van onze bestuursleden. Hun mandaat loopt voor een periode van twee jaar.
- **Cahiers:** deze publicaties, uitgegeven door Salsa!, vertellen bijzondere verhalen over Leuven en steunen op bronnenmateriaal uit het stadsarchief: soms historisch, soms anekdotisch... altijd boeiende lectuur.
- **Nieuwsbrieven** [nog in opbouw]: het is onze bedoeling om binnenkort de nieuwsbrieven van de voorbije jaargangen op de site beschikbaar te stellen, zo kunnen ook nieuwe leden en niet-leden genieten van de bijdragen van de afgelopen jaren.
- **Abdij van Park – Vredesbeiaard:** via de nieuwe website houden we jullie op de hoogte van komende en voorbije activiteiten. Zo kan je onder deze titel foto's terugvinden van de voorstelling van de vredesbeiaard begin november. Dankzij de steun van onze leden heeft Salsa! een bedrag van € 2.500 geschonken voor het aankopen van een klok.
- **11 november 1918 – 2018:** we maakten zo eveneens een pagina aan over de verschillende activiteiten in het kader van de honderdste verjaardag van het einde van de eerste wereldoorlog in Leuven en Neuss. Pagina's van komende activiteiten komen er snel aan!
- **Itinera Nova:** op deze pagina stellen we kort het Itinera Nova-project van het Leuvense stadsarchief voor, dat bestaat uit het transcriberen van de Leuvense schepenbankregisters en het digitaliseren van deze uitzonderlijke schat aan informatie over het dagelijkse leven in Leuven doorheen de eeuwen.
- **Contact:** via deze pagina kunt u ons steeds bereiken met opmerkingen, suggesties of vragen. Ieder bericht is welkom en zal beantwoord worden. Na het invullen van naam en mailadres kan een boodschap worden ingegeven in het tekstveld. Vul nadien de verificatiecode in en druk op 'send'.

Kortom: niet alleen geeft de nieuwe website ons de kans om sneller en beter te informeren, ze maakt het voor jullie ook eenvoudiger om ons te contacteren met vragen, suggesties, opmerkingen of interessante weetjes.

Fernand Bertrand

Samen Actief voor het Leuvense StadsArchief

Contact

salsa-archief

Opmerkingen en suggesties zijn altijd welkom.
Vul uw gegevens alsook de aangegeven code in en druk op "send".
Wij zorgen voor een spoedig antwoord.
Bedankt voor uw belangstelling

[Toon Volledige Kaart](#) [Vraag Routebeschrijving](#)

Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Tel. 016/30 08 69
archief@leuven.be
<http://www.leuven.be/stadsarchief>

De leeszaal is open op dinsdag, woensdag en vrijdag van 9u tot 13u en op donderdag van 9u tot 19u.

Naam:*

Telefoonnummer:

E-mail:*

Boodschap:

Code invullen:*

Send

Aanvulling bij 'Onze nieuwe website'

Beste lezer,

op onze nieuwe website www.salsa-archief.be kunt u nu ook de nieuwsbrieven van 2016 en 2017 bekijken. Hierbij geven we graag enkele richtlijnen om het consulteren van de documenten te vergemakkelijken.

Klik in het menu van de website op 'Nieuwsbrieven'. Op die pagina kunt u de nieuwsbrieven terugvinden.

- Welkom
- Over Salsa
- Het bestuur
- Cahiers
- Nieuwsbrieven
- Activiteiten
- Abdi van Park - Vredesbeiaard
- 11 november 1918 - 2018
- Itinera Nova
- Contact

Nieuwsbrieven

2016

- ▶ Maart 2016
- ▶ Juni 2016
- ▶ September 2016
- ▶ December 2016

2017

- ▶ Maart 2017
- ▶ Juni 2017
- ▶ September 2017
- ▶ December 2017

Klik vervolgens op een jaargang en een volume om een nieuwsbrief te openen. Via de grijze knop 'volledig scherm' kunt u het document vergroten.

Door te klikken op het symbool kan het document nog verder vergroot worden. De leesbaarheid is uitstekend! Via het symbool kunt u het document vervolgens volledig doorbladeren.

Veel leesplezier!

Een teruggevonden brief van Justus Lipsius

Tijdens mijn archiefonderzoek met betrekking tot de belegering van Leuven in 1635, trof ik in het stadsarchief (SAL) een autograaf¹ aan van Justus Lipsius. Het betreft een brief waarin hij aan het stadsbestuur van Leuven zijn komst naar de universiteitsstad bevestigt.

Van die brief bestaat een negentiende-eeuwse kopie die door Jeanine De Landtsheer en Jacques Kluyskens in hun voortreffelijke uitgave *Iusti Lipsi Epistolae* werd opgenomen.² In voetnoot vermelden de auteurs dat de autograaf, die zich volgens hen in het *Gemeentelijk Museum* – voorheen het stedelijk museum Vanderkelen-Mertens, nu museum M – bevond, onvindbaar was. Blijkt dat die steeds in het oud archief (OA) van het Leuvense stadsarchief aanwezig was, niet in de bundel OA 3988 met andere briefwisseling in verband met Lipsius,

maar afzonderlijk in het dossier OA 519, samen met twee laatvijftiende-eeuwse documenten.

De brief bevat een antwoord van Lipsius op een *missive* (een ambtelijke brief) die de Leuvense stads-magistraat hem op vrijdag 17 juli 1592 stuurde met de vraag of hij naar Leuven wou komen om er aan de universiteit les te geven: *het sal ons een groote vreucht ende solaes [verlichting] wesen, zo had de magistraat geschreven, by ons te sien ende hebben een vruchte van sulke perfectie, gecommen van een blommeken van onse gewasse ende sullen een hope nemen dat den Heere [God] dese onse universiteyt sal willen richten ende weder brengen tot haere ouden lustre [aanzien/glans], als hij ons sal bygesonden hebben een sulck chiraet [sieraad] als de persoon van uw Eerweerdicheijt, dyen wy daerentusschen met alder goede*

*devotie verwachtenden den Heer bidden met allen voorspoet te willen gesparen in een lanck salich leven.*⁴ Daarenboven stelde het stadsbestuur dat Lipsius zou genieten van *dimmuniteyt* [vrijstelling] *van de wachte ende alle andere vryheden ende preeminentien* [voorkeursbehandelingen].

In zijn antwoord bevestigt Lipsius dat hij de *missive* met *vrolyckheyt* had ontvangen en dat hij, op aandringen van het stadsbestuur en van de Staten van Brabant, het aanbod aanvaardt: er is immers *geen plaetse in het Christenryck dien ick meer believe*. Daarbij gaat zijn aandacht uit naar het *gemeyne proffyt vande ieucht* [het algemeen voordeel/nut van de jeugd]. Wel vraagt hij vrijstelling van de wacht vanwege zijn gezondheid, alsook van de plicht tot huisvesting van vreemdelingen en soldaten om de *studien ende stillicheyt* [studie en stilte] te vrijwaren. En passant merkt hij fijntjes op dat hem elders in *goede en naemhaftige ende catholycke plaetsen aenzienlycker conditien en gaigien* [voorwaarden en bezoldigingen] *syn ghepresenteert*, ja zelfs bij de paus. Toch verkiest hij een plaats – *daer myn herte my treckt* – waar hij zich ten dienste wil stellen van de kerk, de koning⁵ en het *proffyt van de studerende ieucht*. Het stadsbestuur geeft hij de verzekering dat hij *een goet ende getrouw inwoonder* zal zijn, *altyt geneycht ende gereet tot uwen dienst ende profyte*.

Op zondag 9 augustus 1592 arriveert Lipsius *sonder stoot oft ongeluck* vanuit Luik in Leuven.⁶ Het verrast hem dat de stad er bouwvallig bijligt en dat het aantal studenten gering is. Hij hoopt op een rustige en goede werksfeer en op mensen die hem zullen bijstaan, zo niet beschouwt hij zich “veeleer als een

JUSTUS LIPSIUS (Overijse, 1547 – Leuven, 1606), humanist, filoloog en historiograaf, studeerde aan de universiteit te Leuven. Van 1568 tot 1570 was hij secretaris van kardinaal Antoine Perrenot de Granvelle (Besançon, 1517 – Madrid, 1586) in Rome. Daarna verbleef hij opnieuw in Leuven en vervolgens in Wenen. Van 1572 tot 1574 was hij hoogleraar geschiedenis aan de in 1558 opgerichte universiteit van het lutherse Jena (D); van 1578 tot 1591 aan de universiteit (1575) van het calvinistische Leiden (NL); van 1592 tot 1606 aan de katholieke universiteit (1425) van Leuven waar hij geschiedenis en Latijn doceerde. Vrienden en collega's wensten hem niet alleen geluk voor zijn terugkomst naar Leuven, maar ook voor het teruggevonden 'ware geloof'.³

Gravure met portret van Justus Lipsius, anoniem naar Hendrick Goltzius, ca. 1587-1600 (Rijksmuseum)

1 Een door de auteur eigenhandig geschreven document. De autograaf bestaat uit een in twee gevouwen folioblad (papier, 32 x 21 cm); fol. 1r: adressering aan het stadsbestuur van Leuven; 1v blanco; 2r-v: brief gedateerd Luik, 21 juli 1592.

2 Meer bepaald deel V in de reeks (Brussel, 1991), verder verkort weergegeven als ILE-V. Het betreft brief 1267.

3 ILE-V, brief 1283.

4 ILE-V, brief 1259 = SAL-OA 3988.

5 ILE-V, p. 283.

6 ILE-V, brief 1282.

tijdelijke gast dan als een echte inwoner".⁷ Teneinde zijn financiële situatie veilig te stellen, ontvangt Lipsius van dan af van de Staten van Brabant een jaarlijks pensioen van 600 pond in de hoop dat hij *den Lande van Brabant sal goeden dienst doen ende die universiteyt ende stad van Loven vereeren duer syn professie ende instrueringe van de jonckheyt ende studenten aldaer frequenteerende*.⁸

W. Lipsius
Wijster Sarden Dienaer
Justus Lipsius

7 ILE-V, brieven 1286 t/m 1288.

8 ILE-V, p. 359-360 = SAL-OA 3988, fol. 13-14.

Handtekening van Justus Lipsius

BRIEF⁹

1 Edele, wyse, ende zeer voorsienige
heeren,
ick hebbe met vrolyckheyt (ick moetet
bekennen) ontfangen ende gelesen die
5 missive diet uwer Edele etc. heeft belieft
my te senden. Uuyt die welcke
clærlyck ick speure ende versine die
goedharticheyt ende liefde, die uwer Edele etc.
tot mynwaerts syt draegende, hoe wel
10 sulckx noch ter tyt niet verdient hebbende
dan metten wille. Want om metter
waerheyt te spreken, wille ick myn
hert ende inwendige affectie examineeren,
ick hebbe uwer Edele etc. ende universiteyt
15 over lange dienste gedaen immers metter
begeerte. Daer en is geen plaetse in
Christenryck dien ick meer believe ende
daer ick meer treck toe hebbe als tot
die uwe, daer ick eensdeels gehaelt ende
20 getrocken hebbe het geene dat den Heere
belieft heeft my te geeven. Daeromme
kenne ick my te meer schuldich ende
verplicht om het selfste wederomme int licht
ende tot gemeyne proffyt van de ieucht
25 te bringen in uwer universiteit: dies te
meer dat die Heeren Staeten van
Braebant (niet sonder uwer Edele etc. toedoen
ende wercken) belieft heeft my daer toe
te voorderen ende eerlyck te roepen.
30 Hoe wel ick bekenne vrymoedich ende
sonder roemen, dat my elders ende in
goede ende naemhaftige ende catholycke
plaetsen aensienlycker conditien ende gaigien
sijn gepresentiert, iae oick onlanckx van
35 synder Heylicheyt: doch sette die alle op
een syde ende begeere te weesen in een
plaetse daer myn herte my treckt, iae oick
den Heere. Ick sie merckelyck hy wilt my
met syn handt daer setten. Nu synen wille
40 moet geschieden, ende ick bidde hem het selve
sy tot syner eeren, dienst van der H. Kercken

ende onsen koninck, ende profyt vande
studeerende
ieucht, ende oick van uwer Edele etc. stadt, voor
soo veele alst in myn macht sal weesen. Ick
45 kan u verseekeren, dat ick u sal weesen
een goet ende getrouw inwoonder ende altyt
geneycht ende gereet tot uwen dienst ende
profyte.
Wat nu belangt die presentatie die uwer Edele
etc.
my soo mildelyck ende lieflyck syn doende,
50 kan ende behoore die niet te verworpen, iae
bidde dan uwer Edele etc. believe die selve
t'effectueeren,
immers naementlyck in deese twee pointen,
te weeten dat ick vryicheyt mach genieten
ende ledich sijn van allen wachten hoe daenich
die
55 moechten weesen, ende ten anderen dat uwer
Edele etc.
believe mij te bevryen van logieren
vremdelingen
oft soldaeten. Dit begeere ick, niet om iet
bysonders te hebben uuyt den anderen, maer
om
dat het eerste myn gesontheyt gantz is uuyt
60 eysschende, ende het anderde dienstich tot onse
studien ende stillicheyt, die moeder is vanden
selven. Ende dit uwer Edele etc. my
vergonnende
ende acte daer af verleenende, hope metten
eersten
myn reyse tuwaerts aen te nemen, gebiedende
my
65 gedienselyck tusschen beyden.
Edele, wyse, ende zeer voorsienige Heeren,
aen uwer Edele etc. ende biddende den
oppersten Heere
om uwer allen voorspoet ende salicheyt. Uuyt
Luyck, diesen 21 July 1592.
70 Uwer Edele etc.
uuyter herten dienaer
lustus Lipsius.

9 Op de interpunctie, de schrijfwijze en enkele woorden na zoals *versine* (r. 7) / *verstae* (kopie), *getrocken* (r. 20) / *gebroeken* (kopie), zijn er geen noemenswaardige tekstverschillen tussen het originele document en de kopie.

Leuvense beiaarden in het stadsarchief

Op 11 november jongstleden werd in de Abdij van Park een nieuwe beiaard van veertig klokken ingehuldigd. Klok nr. 26 draagt als opschrift "Archiva testes temporum" ('Archieven zijn de getuigen van de tijd'), een parafrase naar Cicero's *De oratore*. Ze is een gezamenlijk geschenk van Salsa! en haar zustervereniging uit de stad Neuss am Rhein, die luistert naar de naam *Forum Archiv und Geschichte*.

De connectie tussen de steden Leuven en Neuss startte dankzij een nieuwsgierige en moedige historicus. In 2014 publiceerde Jens Metzdorf, *Archivleiter* van het Neusser stadsarchief, een artikel waarin hij aantoonde dat het wangedrag van een onervaren bataljon uit zijn stad op 25 augustus 1914 de directe aanleiding vormde tot de beruchte Brand van Leuven. Daarmee confronteerde hij zijn stadsgenoten met een 'inconvenient truth'. Er ontstonden contacten tussen de stadsbesturen van Neuss en Leuven en op 24 augustus 2016 ondertekenden burgemeesters Breuer en Tobback een

charter waarin werd voorgenomen om door cultuur te verbinden wat eens door vuur gescheiden was. Aangezien in de brand van Leuven ook de stadsbeiaard in de Sint-Pieterskerk ten onder was gegaan, werd beslist om dit instrument weer tot leven te brengen, weliswaar op zijn oorspronkelijke locatie, de toren van de Abdij van Park. De klokken zijn – op de opschriften na – replica's van de verdwenen klokken waarvan nog negentiende-eeuwse profielschetsen bewaard zijn gebleven in het privéarchief van Jacques Sergeys. Het instrument zal door het leven gaan als Vredesbeiaard, een klinkend bewijs dat verzoening altijd mogelijk is, hoe bloedig een gemeenschappelijk verleden ook mag geweest zijn.

Hoe is de voormalige abdijbeiaard in de Sint-Pieterskerk beland? Dat leren we uiteraard uit het Leuvense stadsarchief. Uit archiefdocumenten blijkt dat de beiaard van Andreas Frans Vanden Gheyn die sinds 1728 in de vieringtoren van de Sint-Pieterskerk hing, geen lust was voor het oor. Het keuringsverslag van september van

dat jaar was bijzonder streng en ook nadat de beiaard twee maanden later geaccepteerd werd, bleef hij zorgen baren. Verschillende pogingen tot verbetering van de klokken in de daaropvolgende decennia brachten geen soelaas. In 1811 bood zich echter een geweldige opportuniteit aan. De voormalige beiaardier van de Abdij van Park, Henri Augustinus, meldde aan het stadsbestuur dat de paters norbertijnen van plan waren hun beiaard te gelde te maken om in hun levensonderhoud te voorzien. Zij waren echter bereid om hun mooie klokken ter beschikking te stellen van de stad indien ze in ruil daarvoor de dissonante klokken van de stad mochten verkopen. Het rapport van een bijgeroepen keuringscommissie was ondubbelzinnig: *nous (...) avons trouvé et reconnu (...) qu'il n'y a pas plus de ressemblance entre le dernier et le premier de ces instruments qu'entre une croute et un tableau de Raphaël: que ne point profiter d'une circonstance aussi favorable serait laisser échapper une occasion unique*. Op die manier verwierf de stad Leuven een prachtige beiaard, die een eeuw later echter ten prooi zou vallen van de vlammen.

Het Leuvense stadsarchief bevat nog meer interessante feiten over de geschiedenis van de stadsbeiaard. Enkele ervan zijn zelfs zo interessant dat ze deel zijn gaan uitmaken van de algemene beiaardgeschiedenis.

In 1525 werd in de Sint-Pieterskerk een reeks van negen klokjes geplaatst die de uurslag moest aankondigen. Er werden echter ook klepels aangebracht in de klokjes, zodat ze met de hand konden bespeeld worden. In hetzelfde jaar vond de eerste gedocumenteerde beiaardwedstrijd uit de geschiedenis plaats. Dat leren we uit de volgende rekeningpost: *Betaelt Willem Hershals, vleeschouwere, van eenen vetten hamel, by hem der stadt geleverd, en dien opgehangen, voer drie prysen, om die best byaert op ten nyen*

De stadsbeiaard in de vieringtoren van de Sint-Pieterskerk, 18de eeuw (verzameling Gilbert Huybens, Leuven)

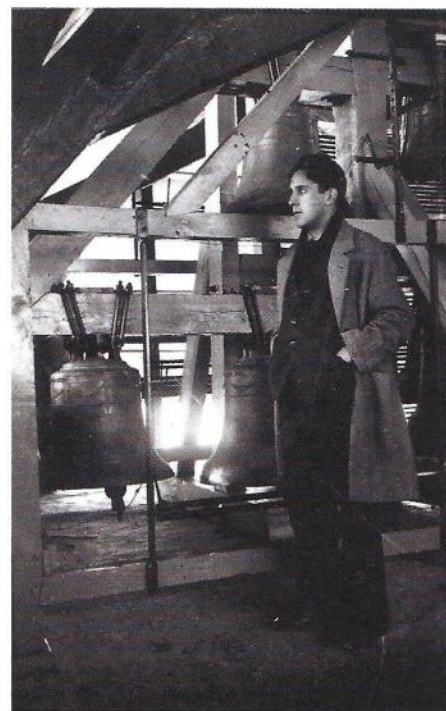
clocken. De drie beste deelnemers ontvingen dus blijkbaar een flink stuk vlees als prijs. Vermoedelijk was dit geen vrijblijvende competitie maar een vergelijkend examen met het oog op de aanstelling van een vaste beiaardier. In elk geval werd Peeteren van Thienen in hetzelfde jaar aangesteld als stadsbeiaardier. Hij bespeelde de stadsbeiaard gedurende twintig jaar en was de eerste in een rij van ongeveer 37 opeenvolgende beiaardiers. De beroemdste onder hen was zonder twijfel Matthias Vanden Gheyn.

Matthias Vanden Gheyn bespeelde de stadsbeiaard van 1745 tot aan zijn dood in 1785 en ondanks het feit dat hij het moest doen met het onvolmaakte instrument dat was gegoten door zijn vader, verwierf hij grote faam als virtuoos op de beiaard. Vanden Gheyn is de enige musicus die op de voorgevel van het Leuvense stadhuis pronkt tussen heiligen, politici en wetenschappers. Rond de figuur van Vanden Gheyn en zijn virtuositeit op het klokkenspel is, onder meer door zijn biograaf Xavier van Elewyck, heel wat legendevorming ontstaan. Dat hij een uitzonderlijk musicus moet geweest zijn, wordt echter bevestigd in het stadsarchief. Op 1 juli 1745 boden vijf musici zich aan voor het vergelijkend beiaardexamen dat een opvolger moest aanduiden voor de kort voordien overleden stadsbeiaardier Karel Peeters. De volgorde van spelen werd door het lot bepaald en de juryleden kenden de namen van de deelnemers niet. Het juryrapport vermeldt dat de vijfde deelnemer *verre excelleêre boven d'andere*. De toen 24-jarige Matthias Vanden Gheyn werd daarop aangesteld als stadsbeiaardier. In beiaardmiddens wordt Vanden Gheyn nog steeds de 'Bach van de beiaard genoemd', voornamelijk omwille van zijn virtuoze preludia voor beiaard, die in het Leuvense universiteitsarchief worden bewaard, maar misschien ook wel omwille van zijn talrijke kroost van zeventien kinderen.

Een andere prominente stadsbeiaardier was Arthur Lynds Bigelow. Nadat deze Amerikaanse ingenieur in Mechelen het beiaardiersdiploma had behaald, verhuisde hij naar Leuven waar hij advies gaf over de nieuwestadsbeiaard die in 1934 ge-plaatst werd. Aangezien

hij de enige gediplomeerde beiaardier was die in Leuven woonde, werd hij kort daarop aangesteld tot stadsbeiaardier. Bigelow sprak vloeiend Nederlands en Leuvens en werd een bekend figuur in het straatbeeld van de studentenstad. Hij gaf in heel Vlaanderen lezingen over Vlaamse beiaardcultuur, die hij muzikaal illustreerde met uitvoeringen op een zelf geconstrueerde, met twee hamers bespeelde salonbeiaard. Intussen volgde hij als vrij student vakken Romaanse en Germaanse filologie aan de universiteit en vond hij in de Mechelsestraat zijn latere vrouw, Johanna Canivez. Uit zijn personeelsdossier in het stadsarchief blijkt hoezeer het stadsbestuur aan zijn Amerikaanse beiaardier verknocht was. Toen Arthur en Johanna in 1940 met de fiets uit Leuven gevlucht waren, boden enkele beiaardiers zich aan om de Amerikaan op te volgen als stadsbeiaardier. Het stadsbestuur liet de positie echter openstaan in de hoop dat zijn beiaardier na de oorlog zou terugkomen.

Ook na de bevrijding werden kandidaat-opvolgers door het schepencollege systematisch wandelen gestuurd. In 1947 kwam Bigelow terug en hernam hij zijn functie van stadsbeiaardier. Uiteindelijk besliste hij om in de USA te blijven. Hij was toen al enkele jaren actief als professor en beiaardier aan Princeton University en maakte naam als adviseur voor talrijke beiaardprojecten. Vanaf 1948 bespeelde de Leuvenaar Renaat Vansteenwegen op regelmatige basis de stadsbeiaard in de Sint-Pieterskerk. Arthur Bigelow bleef echter officieel stadsbeiaardier, tot

Arthur Bigelow bij klokken van de Leuvense stadsbeiaard (archief Jacques Sergeys Leuven)

hij in 1962 een brief ontving waarin het stadsbestuur van Leuven hem verzocht om zijn functie op te geven en de titel van ere-stadsbeiaardier te aanvaarden. De Amerikaan antwoordde dat hij het aanbod van de stad aanvaardde en verzocht om hem zijn pensioen uit te betalen vanaf 1 augustus 1947. In het personeelsdossier is geen antwoord van het schepencollege terug te vinden. Dit zijn slechts enkele voorbeelden van grote en kleine verhalen, verhalen van klokken en van mensen die ze bespelen, die te vinden zijn in het Leuvense stadsarchief. In het archief klinken de klanken van het verleden in stilte na.

Meer lezen?

Huybens, G., 'Bouwstenen voor een geschiedenis van de muziek te Leuven 17e en 18e eeuw', in *Mededelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring voor Leuven en omgeving*, 21 (1981), p. 5-93.

Huybens, G., 'De Leuvense stadsbeiaarden en hun beiaardiers', in Gilbert Huybens red., *Stad met klank* (tentoonstellingscatalogus), Leuven, 1990, p. 19-30.

Rombouts, L., *Zingend brons. 500 jaar beiaardmuziek in de Lage Landen en de Nieuwe Wereld*, Leuven, 2010.

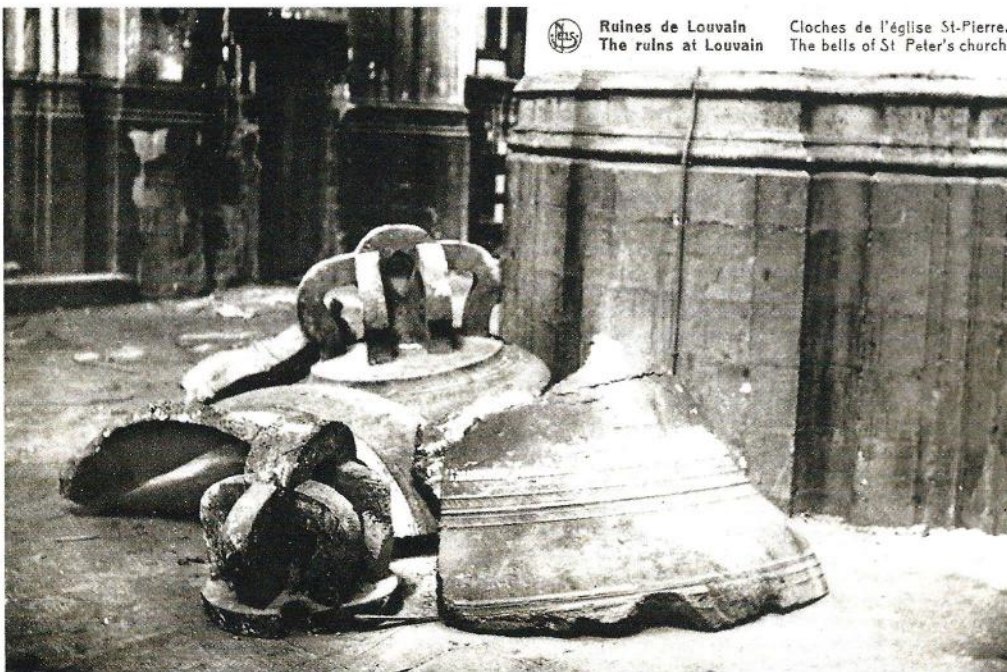
Rombouts, L., *De oorsprong van de beiaard* (doctoraatsproefschrift), Universiteit Utrecht, 2016.

Uitgelicht: Foto in de kijker

De rijke iconografische collectie van het stadsarchief bevat talrijke foto's over Leuven in de Eerste Wereldoorlog. In jaargang 2018 kiezen we er voor deze rubriek telkens één uit.

In de vorige aflevering toonden we een foto met daarop de leden van het Hulp- en Voedingscomité van Heverlee. Wij danken André Cresens en Sacha Orbaen die op onze oproep om de personen op deze foto te identificeren hebben gereageerd. Geïnteresseerden kunnen terecht bij figuur 30 in de publicatie *De Leuvense Vaart* (A. Cresens, 2015) voor de identificatie van de leden van het comité op de foto.

In deze aflevering kiezen we voor een prentbriefkaart uit de iconografische verzameling van het stadsarchief die enkele klokken toont die op de kerkvloer van de Sint-Pieterskerk zijn neergestort. De brand van eind augustus 1914 had deze kerk immers zwaar getroffen en had tot gevolg dat de klokken, en dus ook de historische beiaard die uit de Parkabdij afkomstig was, verloren zijn gegaan.

De kaart werd uitgebracht door de Brusselse firma Nels-Thill. In de linkerbovenhoek prijkt het "Nels"-logo dat in 1907 door Elisa Weiler, de echtgenote van Edouard Nels is ontworpen. De firma Nels werd in 1898 door de broers Paul en Edouard Nels gesticht. In 1913 nam Ernest Thill, schoonbroer van Edouard Nels de zaak over. In de rechterbovenhoek van de foto staat *Ruines de Louvain. Cloches de l'église St.-Pierre – The ruins at Louvain. The bells of St Peter's Church.*

IN BEELD | Historische boekenmarkt

Naar aanleiding van de opendeurdag van het stadsarchief op 3 november, organiseerde Salsa! voor de derde keer een historische boekenmarkt. In de gang van Tweebronnen kon men terecht bij standhouders die boeken, etsen en postkaarten met betrekking tot de Leuvense geschiedenis verkochten.

Deze editie van de boekenmarkt was wederom een succes, zeker omdat we voor het eerst ook heemkundige kringen uit de Leuvense rand (Bertem en Bierbeek) mochten verwelkomen. En dat smaakt naar meer: volgend jaar willen we deze lijn graag verderzetten!

